

Sygn. akt I UK 203/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

w sprawie z odwołania J. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 grudnia 2010 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 10 marca 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 10 marca 2010 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 17 grudnia 2009 r. i oddalił odwołanie wnioskodawcy J. K. od decyzji pozwanego z 28 kwietnia 2009 r. odmawiającej mu prawa do wcześniejszej emerytury z braku 15

lat pracy w szczególnych warunkach. Sąd Okręgowy przyznał wnioskodawcy wcześniejszą emeryturę zaliczając do wymaganego okresu zatrudnienie jako kierowcy samochodu o ciężarze powyżej 3,5 tony od 22 czerwca 1973 r. do 22 kwietnia 1988 r. oraz zasadniczą służbę wojskową od 24 października 1969 r. do 14 października 1971 r. Przed służbą wojskową wnioskodawca był zatrudniony jako kierowca samochodu Nysa w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym Zarząd Okręgu i po służbie wojskowej powrócił do tej pracy. W służbie wojskowej był kierowcą samochodów ciężarowych powyżej 3,5 tony. Specyficzny charakter służby nakazywał zaliczenie jej do okresu pracy w szczególnych warunkach; wnioskodawca posiadał zatem wymagany na 1 stycznia 1999 r. (w związku z art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS; dalej jako „ustawa emerytalna”) okres 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Po apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny uznał, że nie ma podstaw do zaliczenia jako okresu pracy w warunkach szczególnych okresu zasadniczej służby wojskowej od 24 października 1969 r. do 14 października 1971 r., gdyż w przerwanej służbą wojskową zatrudnieniu od 1 kwietnia 1968 r. do 14 stycznia 1972 r. nie świadczył pracy w szczególnych warunkach. Ma to decydujące znaczenie dla prawnej kwalifikacji spornego okresu, gdyż pozytywne rozstrzygnięcie warunkuje pracę w szczególnych warunkach przed rozpoczęciem zasadniczej służby wojskowej i powrót do tej pracy po jej zakończeniu (wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108).

Skarga kasacyjna zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez:

1. niewłaściwe zastosowanie art. 124 i art. 125 ustawy z 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, podczas gdy w okresie odbywania przez skarżącego zasadniczej służby wojskowej obowiązywał przepis art. 108 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL i § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin;
2. błędną wykładnię art. 124 i art. 125 ustawy z 30 stycznia 1959 r. w związku z § 2 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, polegającą na przyjęciu, że okres zasadniczej służby

wojskowej pracownika podlega zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach, uprawniającej do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku tylko wtedy, gdy pracownik był zatrudniony w tych warunkach przed powołaniem do odbycia służby wojskowej i powrócił do pracy w tym samym zakładzie pracy przed upływem 30-tego dnia od odbycia służby wojskowej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na potrzebę wykładni przepisów dotyczących zaliczania okresów odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, uprawniających do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku, w tym na określeniu kryteriów zaliczania zasadniczej służby wojskowej do tych okresów. Niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 124 i 125 ustawy z 30 stycznia 1959 r. w związku z § 2 i 4 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. powoduje, że skarga jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga trafnie zarzuca, że wobec odbywania przez skarżącego służby wojskowej od 24 października 1969 r. do 14 października 1971 r. nie miały zastosowania przepisy art. 124 i 125 nieobowiązującej wówczas ustawy z 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowych. Jednak z tej samej przyczyny traci na znaczeniu drugi zarzut skargi, bowiem skoro przepisy te nie obowiązywały, to nawet błędna ich wykładnia nie mogła mieć wpływu na zgodność rozstrzygnięcia z prawem (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Konstrukcję prawną zaskarżonego rozstrzygnięcia oparto w istocie na wykładni prawa przyjętej przez Sąd Najwyższy w wyroku z 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06,

Skarżący ma rację, że w czasie obowiązywania przezeń zasadniczej służby wojskowej obowiązywała ustawa z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, niemniej dalej argumentując pomija, że normatywna treść art. 108 tej ustawy i z art. 124 oraz 125 poprzedniej ustawy z 30 stycznia 1959 r. nie jest tożsama.

Jeżeli można uchwycić zasadniczą myśl skargi, to zdaje się ona sprowadzać do tezy, że zasadnicza służba wojskowa podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury,

bez żadnych uwarunkowań, czyli nawet bez wymogu zatrudnienia w szczególnych warunkach bezpośrednio przed rozpoczęciem zasadniczej służby wojskowej.

Skarżący nie podważa ustalenia i oceny, że jego zatrudnienie jako kierowcy przed zasadniczą służbą wojskową i po powrocie nie było zatrudnieniem w szczególnych warunkach. Natomiast podnosi (ogólnie), że w okresie służby wojskowej był kierowcą samochodu ciężarowego.

Skarga kasacyjna podlega rozpoznaniu w granicach zarzutów jej podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Skarżący zarzuca, że zastosowanie mają obowiązujące w okresie jego zasadniczej służby wojskowej przepisy art. 108 ustawy z 21 listopada 1967 r. oraz § 5 rozporządzenia z 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin. Skarżący nie rozwija tego zarzutu, gdyż wówczas sam dostrzegłby, że ówczesna treść § 5 wskazanego rozporządzenia, to jest z okresu jego służby wojskowej, miała za przedmiot tylko urlop wypoczynkowy. Natomiast ważniejsze jest to, że regulacja rozporządzenia miała wówczas ustawowe oparcie w art. 108 ust. 4 ustawy z 21 listopada 1967 r. (tekst pierwotny Dz.U. 1967 r. Nr 44, poz. 220), który obejmował żołnierzy podejmujących zatrudnienie, czyli którzy przed powołaniem do tej służby nie byli zatrudnieni albo po jej odbyciu podjęli zatrudnienie w innym zakładzie pracy lub w innej gałęzi pracy, zatem w sytuacji innej niż skarżącego. Należy odnotować, iż Sąd Najwyższy w niepublikowanym wyroku z 9 marca 2010 r., I UK 333/09, analizował uprawnienie żołnierza powracającego do tego samego pracodawcy, ale biorąc za podstawę późniejszą (inną) treść § 5 rozporządzenia, zgodnie z którą żołnierzowi, który podjął zatrudnienie wlicza się czas odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął zatrudnienie, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym zakładzie oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. W ostatecznej konstatacji potwierdzono warunek, taki jak w wyroku Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2006 r., w sprawie III UK 5/06, czyli że żołnierzowi zatrudnionemu przed powołaniem do czynnej służby wojskowej w warunkach szczególnych (I kategorii zatrudnienia), który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach czas odbywania służby wojskowej

wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem przed powołaniem do służby wojskowej oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie.

Wskazane w zarzucie skargi rozporządzenie z 22 listopada 1968 r. utraciło moc w 1979 r., zatem nie mogło stanowić podstawy prawnej w chwili orzekania (art. 316 k.p.c.).

Innymi słowy przepisy, których naruszenie skarżący zarzuca, nie uzasadniają uwzględnienia wniosków skargi.

Sprawa wymagała w pierwszej kolejności poszukiwania podstawy prawnej żądanego uprawnienia w przepisach emerytalnych. Te w sytuacji skarżącego, wobec szczególnej regulacji z art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej, wymagały ustalenia czy w dniu wejścia w życie ustawy emerytalnej miał on okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż zwykły (art. 184 ust. 1 pkt 1). Data ta określa również prawo materialne do kwalifikacji okresu zasadniczej służby wojskowej jako wymaganego okresu zatrudnienia do wcześniejszej emerytury. Oczywiście chodziłoby o szczególną regulację prawną, wszak z samej istoty okres zasadniczej służby wojskowej nie jest okresem zatrudnienia i nawet ustawa o powszechnym obowiązku obrony okresu tego nie zrównuje z zatrudnieniem, tylko nakazuje zaliczyć okres zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie określonych uprawnień. Z drugiej strony okres zasadniczej służby wojskowej nie pozostaje poza regulacją prawa ubezpieczeń społecznych, z tym tylko, że jako okres składkowy (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej). Tylko żołnierzy zawodowych ustawa emerytalna uważa za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze (art. 32 ust. 3 pkt 6). Skoro regulacja obejmuje tylko żołnierzy zawodowych, to ten krąg podmiotowy jest zamknięty, zwłaszcza, że w sprawie nie chodzi o pracę w szczególnym charakterze ale o zatrudnienie w szczególnych warunkach. Nie każda zaś zasadnicza służba wojskowa ze względu na jej charakter może być porównywalna z pracą w szczególnych warunkach, a jeśli nawet, to rozwiązanie korzystne dla zainteresowanych musiałoby być wyraźne i mające uzasadnienie w indywidualnej specyfice służby.

Trafnie, na tle podobnego problemu żołnierzy wojskowej służby nadterminowej, Sąd Najwyższy zauważył, że wcześniejsza emerytura jest dla powszechnego systemu świadczeń emerytalnych „instytucją” wyjątkową, określającą szczególne uprawnienia. Zawarcie przez ustawodawcę w zamkniętym katalogu wykazu pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze wyłącza możliwość jego rozszerzania w procesie stosowania prawa. Możliwość odstępstwa od zasady powszechnej - zwłaszcza ze względu na przesłankę szczególnego charakteru zatrudnienia - pozostaje atrybutem władzy ustawodawczej, a nie sądowniczej (wyrok z 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81).

Pozytywnej regulacji stwierdzającej, że okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie ma w rozporządzeniu z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Ujęcie w nim tylko żołnierzy zawodowych (§ 10), tak jak w ustawie emerytalnej (art. 32 ust. 3 pkt 6), świadczy o regulacji zamkniętej i wyklucza lukę prawną. Tym bardziej, że pozostaje jeszcze przepis § 19 rozporządzenia, który jednak prowadzi do wniosku o istnieniu uwarunkowania takiego jak w zaskarżonym wyroku (por. wyroki Sądu Najwyższego z 25 lutego 2010 r., II UK 219/09, LEX nr 590248 i II UK 215/09, LEX nr 590246).

Granice wykładni nie akceptują tezy skarżącego, że każda zasadnicza służba wojskowa jest traktowana jako okres zatrudnienia uprawniający do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 32 (w związku z art. 184) ustawy emerytalnej. Wbrew wyrażonemu w skardze zapatrywaniu poglądu takiego nie zawiera wskazany w zaskarżonym orzeczeniu wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06. Odwołanie się do przepisów Konstytucji dotyczyło tylko sytuacji żołnierza, któremu obowiązek służby wojskowej przerywa zatrudnienie w szczególnych warunkach. Przyjęte stanowisko nie jest więc tak szerokie jak zakłada skarżący, gdyż nie byłoby problemu wykładni, gdyby można byłoby stwierdzić, że służba wojskowa (każda) podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 32.

Przeciwne stanowiska nie uzasadnia odwołanie się do regulacji szczególnych o zaliczeniu służby wojskowej do okresu emerytalnego kolejarzy i górników, gdyż jedynie potwierdza, że każdorazowo decyduje regulacja szczególna (pozytywna). Oceny tej nie zmienia (hasłowe) odwoływanie się do art. 2 i 32 Konstytucji, jako że pomija się szczególny przepis z art. 67 ust. 1 ustawy zasadniczej, stanowiący, że zakres i formy zabezpieczenia społecznego (ubezpieczenia emerytalnego) stanowią domenę ustawy zwykłej.

W konkluzji uzasadnione jest więc stwierdzenie, że bez szczególnych regulacji lub uwarunkowań, okres zasadniczej służby wojskowej nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury (art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.